

منجی از منظر تاریخ و ادیان

به باور زرتشتیان، در روزگار پس از زرتشت، در پایان هر هزاره یک منجی از نسل زرتشت ظهور خواهد کرد.

به باور زرتشتیان، در روزگار پس از زرتشت، در پایان هر هزاره یک منجی از نسل زرتشت ظهور خواهد کرد. منجی از منظر تاریخ و ادیان

جام جم آنلاین: آدمیزاد از دیرین‌ترین زمان و از آن هنگام که یارا یافت تا ابتدایی‌ترین جوامع را تشکیل دهد همواره در آرزوی جامعه‌ای آرمانی که شالوده‌اش بر پایه‌های عدل بنا شده باشد، بوده است. البته به تبع امیدی چنین در ذهن و اندیشه‌اش، در جستجو و منتظر ظهور شخصیتی توانمند بوده که بر تشکیل چنین جامعه‌ای قادر باشد.

درحقیقت، باورمندی به ظهور منجی در میان اقوام گوناگون چندان کتمان‌ناپذیر است که نه تنها اقوام معتقد به ادیان ابراهیمی بلکه پیروان ادیان و مذاهبی که اصطلاحاً غیر ابراهیمی و غیرالهی نامیده می‌شوند را نیز شامل می‌شود. لازم به ذکر است نگارنده در این کوتاه‌جستار در پی آن است تا به واکاوی هرچند مختصر مبحث منجی در میان اقوام و ملل مختلف بپردازد و شرحی کوتاه از باورها و اعتقادات آنان درباره کسی که دادگستری پیشه اوست، بیان دارد.

منجی‌باوری در ادیان غیر ابراهیمی

برابر با تاریخ، در کنه پیشینه ادیان غیر ابراهیمی اعتقاد به اصل رستگاری و نجات انسان توسط یک منجی در آخرالزمان اصلی خدشه‌ناپذیر است. به عنوان نمونه پیروان هندوئیسم، دادگستر اسطوره‌ای خویش را، کالکی می‌خوانند و آن را جلوه‌ای از ویشنو، یکی از خدایان هندوان، می‌دانند. در کتاب‌هایی چون دداتک، اوپانیشاد، باسک و... مشخصه‌های فراوانی برای این مظهر ویشنو که به هنگام ظهورش بر آسی سید سوار و شمشیری درخشان چون ستاره دنباله‌دار به دست دارد، ذکر شده است. او بر ابرها سوار است و بر کوه‌های خاور و باختر زمین حکم می‌راند، دین خدا را زنده می‌گرداند و یکی می‌کند. کالکی، کسی است که دنیا به او برمی‌گردد، خدا او را دوست دارد و از بندگان خاص خداست و نامش مبارک و فرخنده است.

کند و کاو اسناد و منابع بودایی نیز نمایانگر آن است که پیروان بودا نیز به ظهور منجی معتقدند. برپایه باورهای مذهبی بوداییان، هر فرد بودایی موظف است در انتظار ظهور بودای پنجم باشد.

پیروان آیین ایران باستان یعنی دین زرتشت که به فرموده پیامبر اسلام (ص) دینی است الهی و پیروانش در زمره اهل کتاب به شمار می‌آیند، اما براساس تقسیم‌بندی‌های رایج در میان دین‌پژوهان در زمره ادیان ابراهیمی نمی‌توان برشمردش، ظهور منجی امری بدیهی است. به باور زرتشتیان، در روزگار پس از زرتشت، در پایان هر هزاره یک منجی از نسل زرتشت ظهور خواهد نمود. پس از ظهور منجی‌های یکم و دوم در فاصله زمانی 3000 سال پس از زرتشت، سوشیانت ظهور خواهد کرد و به پایمردی او که نجات‌دهنده بزرگ جهان است، بشر به نیکبختی آرمانی خواهد رسید. گفتنی است براساس منابع مذهبی اصلی زرتشتی چون اوستا، زند و دینکرد، سوشیانت از ایران و از حوالی دریاچه چی‌چست برخواید خاست، اما در کتاب جاماسب‌نامه که در زمره منابع مذهبی آیین زرتشت نیست، جاماسب، در ذکر جزئیات ظهور سوشیانت به نقل از زرتشت، برخاستن او را مرتبط با سرزمین تازیان (اعراب) می‌داند که کلامی تأمل‌برانگیز است. خلاصه آن که به باور زرتشتیان با ظهور سوشیانت، دروغ و ناراستی شکست خواهد خورد، فقر و تنگدستی ریشه‌کن خواهد شد و مردم دنیا همه هم‌پندار، هم‌گفتار و هم‌کردار خواهند شد.

نکته: منجی اسلام، مهدی است که نه تنها عدل برپا می‌دارد و اسلام را احیا می‌کند، بلکه همه ادیان را به حالت حقیقی خویش بازمی‌گرداند که آن هم چیزی جز اسلام نیست

دیگر اقوام و پیروان دیگر ادیان غیر ابراهیمی نیز منجی‌باوری در اندیشه‌شان رخنمون ویژه‌ای دارد. از جهت نمونه می‌توان به سرخپوستان بومی آمریکای مرکزی اشاره داشت که ظهور، کوتزلکوئل، از اساسی‌ترین پایه‌های عقیدتی‌شان به شمار می‌آید. گروهی از اقوام ساکن در اسکانندیناوی نیز بدان باور بودند که اودین، با نیروی برتری که خداوند به او ارزانی داشته است ظهور نموده و مردم دنیا را از بلاهای پر شمار و جنگ‌های خانمانسوز رهایی خواهد بخشید. به عنوان یک نتیجه می‌توان گفت آنچه از بررسی قصص مذهبی، افسانه‌ها و اسطوره‌ها برمی‌آید آن است که به تقریب در میان بیشتر اقوام متمدن و غیرمتمدن تاریخ جهان عقیده به ظهور منجی را به گونه‌ای می‌توان دید.

منجی‌باوری در ادیان ابراهیمی

در ادیان سه‌گانه ابراهیمی (یهودیت، مسیحیت و اسلام) نیز باورمندی به ظهور منجی چهره‌ای بارز و هویدا دارد. در کتاب مقدس یهودیان، عهد عتیق، اشاره‌های افزونی به رهایی‌بخش آخرالزمان شده است. او کسی است که به یاری و فرمان یهوه ستمکاران را درمانده و زار خواهد ساخت، فرزندان بینوا را نجات خواهد بخشید، بر فقیر و ندار و مسکین کرم خواهد کرد و آفتاب عدل او بر سراسر دنیا خواهد تابید. به باور یهودیان، این منجی، که کمربند کمرش عدالت خواهد بود و کمربند میانش امانت، ماشیح (مسیح) نام دارد که البته با عیسی مسیح آیین مسیحیت متفاوت است. پیشوایان و خاخام‌های یهود بر آن باورند که ظهور مسیح و فعالیت او برای بهبود وضع جهان و برقراری عدل، صلح و آرامش میان همه اقوام جزو تقدیرالهی در سرآغاز آفرینش بوده است. بنا به این باور ظهور ماشیح در آخرالزمان از پیش از خلقت در زمره مقدرات خداوندی بوده است.

شایسته است یاد شود یهودیان در درازنای تاریخ اعتقاد به ظهور منجی را همواره همچون يك وظیفه مقدس برشمرده‌اند. به باور یهود، ماشیح انسانی است به مانند دیگر انسان‌ها، اما برخوردار از جلوه و جبروت الهی. او دنیا را با نور خویش که جلوه‌ای از نور یهوه است روشن خواهد نمود. لازم به ذکر است، برخی ماشیح را همان داوود پنداشته‌اند. شماری ماشیح را از خاندان داوود برشمرده‌اند و گروهی نیز بر آن عقیده‌اند که خداوند داوود دیگری در آخرالزمان برای رستگاری و رهایی مردمان خواهد فرستاد که همان ماشیح می‌باشد. در شالوده آیین مسیح نیز منجی‌باوری دیده می‌شود. فارقلیط که به معنای شفاعت‌کننده، آرامش‌بخش و یاری‌رسان است، نام اولین منجی آیین مسیح است. خالی از لطف نیست اگر گفته آید مانی که در روزگار فرمانروایی ساسانیان بر ایران دعوی پیامبری کرد و حتی به دربار شاپور راه یافت، اما سرانجام به دستور موبد موبدان، کرتیر، کشته شد خود را فارقلیطی می‌خواند که عیسی وعده داده بود.

فارقلیط براساس نوشته‌های عهد جدید کسی است که پس از عیسی ظهور می‌یابد و عدل و دادگستری پیشه می‌سازد. البته درباره این که فارقلیط چه کسی می‌تواند باشد، در طول تاریخ در میان صاحب‌نظران مسیحی اختلاف‌نظر وجود داشته است، اما آنچه روشن است پیروان مسیحیت امروزه بر آن باورند که خود عیسی مسیح دگربار و به صورت غیرمنتظره به جهان مادی باز خواهد گشت و اوست که جهان را پر از عدل و داد خواهد نمود. آیین مسیح ضمن تأکید بر غیرمنتظره بودن و نامعلوم بودن زمان بازگشت عیسی مسیح، هدف از بازگشت عیسی (ع) را ایجاد حکومتی الهی می‌داند. با این وجود نشانه‌هایی برای بازگشت وی برشمرده است. از آن جمله می‌توان به نوشته انجیل متی اشاره نمود: «عنقریب بعد از آن آزمایش سخت، خورشید تیره و تار می‌گردد و ماه نور خود را از دست خواهد داد و ستارگان هم افول خواهند کرد... و سپس آثار و علائم ظهور آن مرد آسمانی آشکار خواهد شد و... آن گاه عیسی از ابرهای آسمان با جلال، شکوه و قدرت فرود خواهد آمد.«

در آیین اسلام نیز مساله اعتقاد به منجی مساله‌ای پراهمیت و بسیار دیرین است. از نشانه‌های قدیمی بودن بحث منجی در اسلام جدا از مباحث کلامی پیشوایان مذهبی، ظهور تاریخی مدعیان دروغین مهدویت از صدر اسلام گرفته تا روزگار معاصر است. منجی اسلام، مهدی است که نه تنها عدل برپا می‌دارد و اسلام را احیا می‌کند، بلکه همه ادیان را به حالت حقیقی خویش بازمی‌گرداند که آن هم چیزی جز اسلام نیست. با این وصف اسلام شیعی و اسلام سنی را در این‌باره تفاوت‌هایی است که بحث و بررسی آنها خود مجال دیگری می‌طلبد و متنوی هفتاد من کاغذی دیگر. بهتر آن است که بماند برای شاید وقتی دیگر.

امیر نعمتی لیمائی / جام جم